

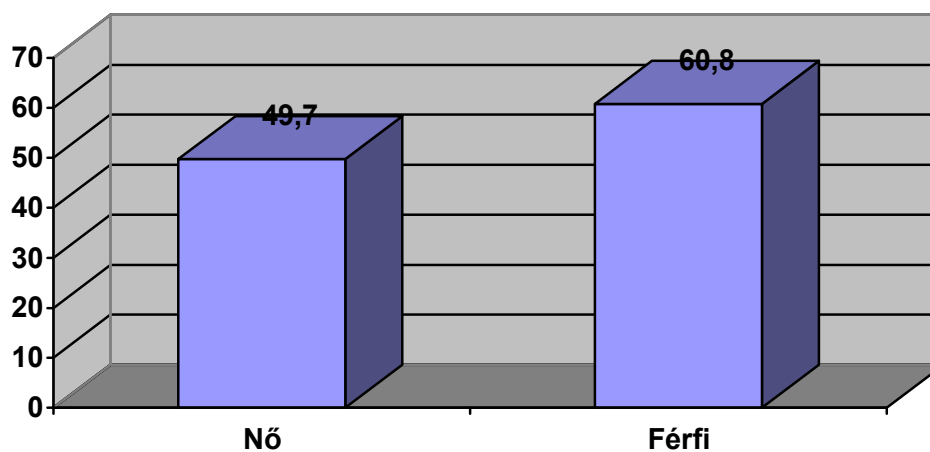
Fábián Gergely: A gazdasági aktivitás jellemzői - 2008

Arra a kérdésre, hogy „Dolgozik-e Ön jelenleg” a válaszadók 54.9 százaléka válaszolt igennel, és 45.1 százaléka nemmel. Bár kutatásunk módszertanilag különbözik a KSH által végzett munkaerő felméréstől (ott a 15 – 74, illetve 15 – 64 év közötti korosztályokra vetítve mérik a foglalkoztatottságot, a nyíregyházi kutatás mintájába pedig eleve a 18 éves, vagy annál idősebbek kerülhettek be) a foglalkoztatottságra vonatkozó arány mégis igen hasonló az országoshoz, hiszen 2008-ban a 15-64 éves korosztályok esetében mért foglalkoztatási ráta Magyarországon 56.7 % volt. A városban mért 54.9 % meghaladja az Észak-Alföldi régió és a megye 2008-as értékeit. A régióban az arány 49.9 %, a megyében pedig 45.1 % volt.

Jelentős elmaradás mérhető azonban az Európai Unió 27 tagországának átlagától, mindkét esetben, hiszen az EU átlaga 2008-ban 66 % volt. Az ország elmaradása 9.3 %, a városé 11.1 %.

Jelentős és szignifikáns eltérés mérhető a nők és a férfiak foglalkoztatottsága között, hiszen a férfiak körében magasabb ráta figyelhető meg.

1. ábra: A foglalkoztatottság aránya a nemek függvényében (%)

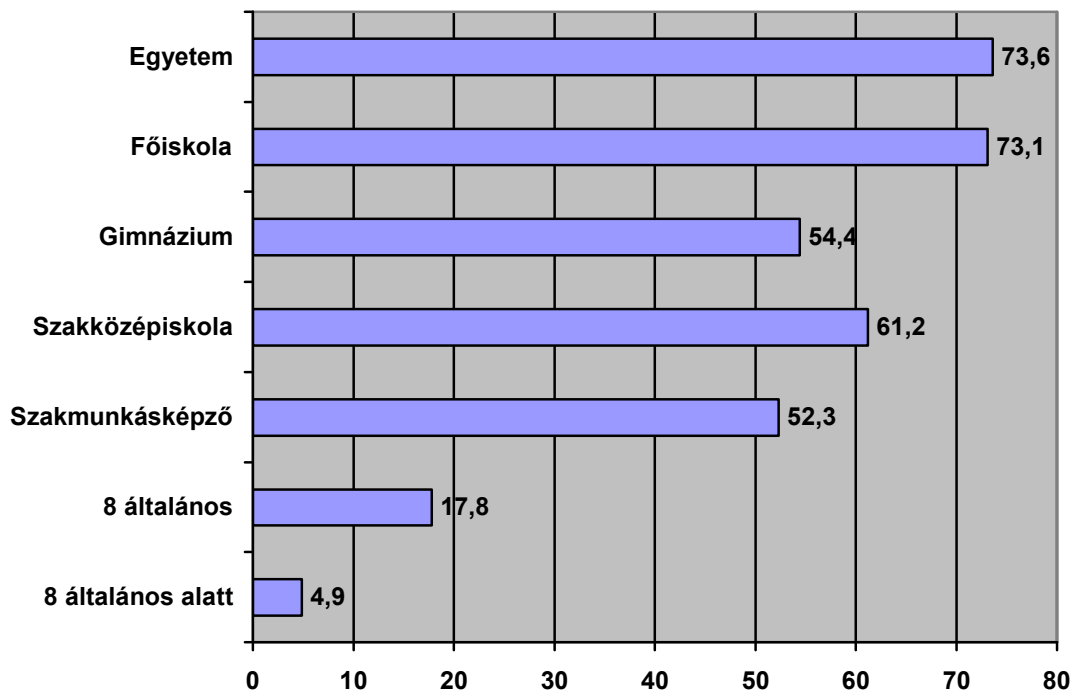
(Chi-square=21.762; DF=1; P<0.001)

Az eltérés országosan is igen hasonló, hiszen a munkaerő felmérés adatai szerint Magyarországon 2008-ban a 15-64 éves férfiak 63 százaléka, a nőknek a fele dolgozott.¹

Hasonló eltérések figyelhetők meg az iskolai végzettség tekintetében is, azzal a korábbi kutatásokból már jól ismert összefüggéssel, mely szerint minél magasabban iskolázott valaki, annál kedvezőbb a foglalkoztatottsági helyzete. Ezt az összefüggést szemlélteti a következő ábra, Nyíregyháza esetében.

¹ Az országos adatok forrása: Munkaerő-piaci helyzetkép, 2008. KSH, 2009.

2. ábra: Foglalkoztatottsági arányok az iskolai végzettség függvényében (%)

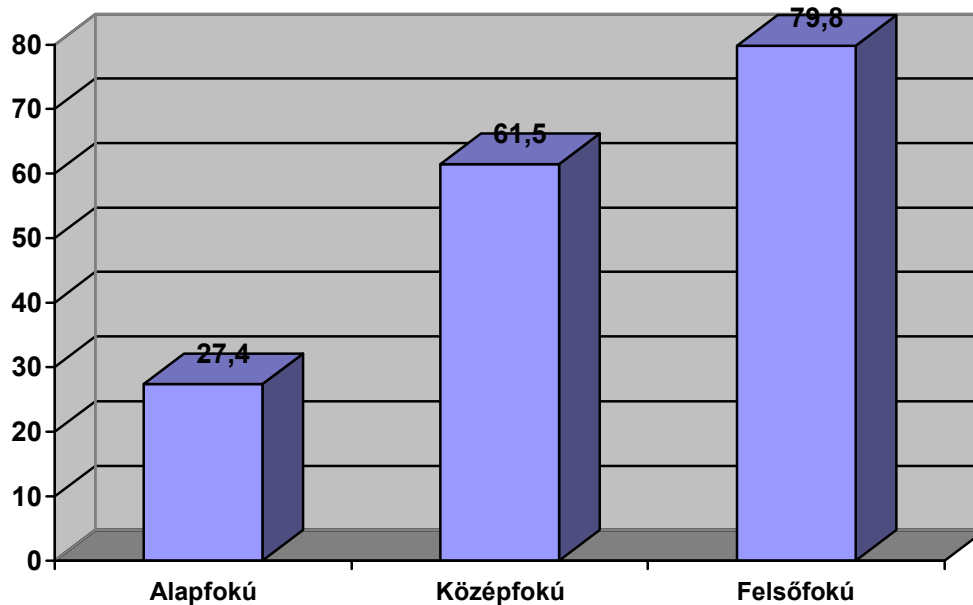
(Chi-square=219.891; DF=8; P<0.001)

Bár a gimnáziumi végzettséggel rendelkezőknél „megtörik” némileg a lineáris trend, az összefüggés egyértelmű: a magasan kvalifikáltak kedvező helyzete jól mérhető a városban is. (A gimnáziumi érettségivel rendelkezők esetében magyarázat lehet az a hazánkban is sokat hangoztatott tény, hogy „sima érettségivel” már igen nehezen lehet elhelyezkedni).

Különösen problematikus az alig iskolázott, illetve a csak alacsony végzettséggel rendelkezők helyzete, ahogyan erre a KSH jelentése is kitér: „Az uniós viszonylatban igen alacsony magyar foglalkoztatási ráta egyik magyarázata az alacsony végzettségűek rendkívül rossz foglalkoztatási helyzete. Magyarországon a 15-64 éves alacsony iskolai végzettségűeknek csak 27.2 %-a minősült foglalkoztatottnak 2008-ban, míg az EU-27 átlaga 48.1 % volt...A középfokú végzettséggel rendelkező 15-64 évesek 63.3 %-a dolgozott 2008-ban, ami közel 8 százalékponttal maradt el az uniós 27 tagországnak átlagától. A felsőfokú végzettségűek foglalkoztatási rátája (79.5 %) ugyan közelebb áll az uniós átlaghoz, de így is utolsó előtti vagyunk a rangsorban.”

Amennyiben a nyíregyházi kutatás esetében is az összevont (alacsony, középfokú, felsőfokú) csoportokat vesszük figyelembe, illetve nem a teljes mintát vizsgáljuk, hanem a 18-64 év közötti korosztályokat, az országoshoz újfent nagyon hasonló foglalkoztatási rátákat tapasztalhatunk:

3. ábra: Foglalkoztatottsági ráták a végzettségek függvényében, 18-64 év (%)

(Chi-square=105,773; DF=2; P<0.001)

Az országos adatokhoz képest minimális eltérés figyelhető meg az alapfokú (0.2 %) és a felsőfokú (0.3 %) végzettségűek esetében. Valamivel magasabb eltérés mérhető a középfokú végzettségűek esetében (1.8 %), a nyíregyháziak „rovására”.

A nyíregyházi foglalkoztatottság egy másik jellemzője, hogy a munkával rendelkezők 97.3 százalékának munkaideje eléri a heti minimum 20 óra munkaórát. Az ún. atipikus munkavállalási formák közül mind a részmunkaidős foglalkoztatás, mind a határozott idejű szerződéssel foglalkoztatás aránya magasabb valamivel, mint az országos átlag. Magyarországon 2008-ban a 15-64 éves foglalkoztatottak 4.3 százaléka dolgozott részmunkaidőben, Nyíregyházán ez az arány 5.2 % volt.

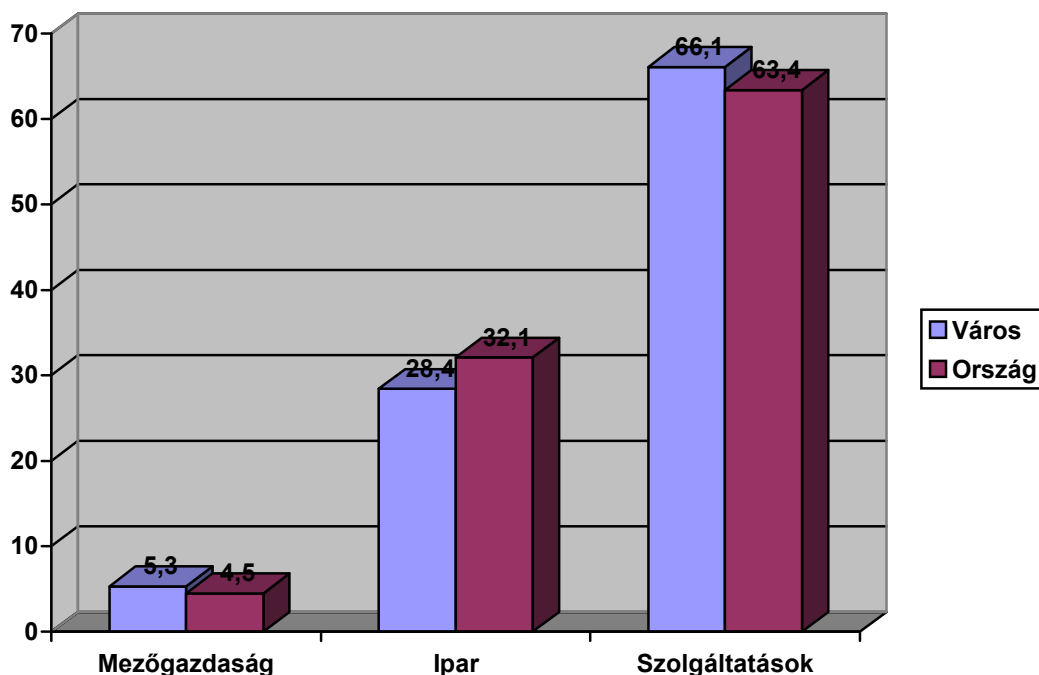
Határozott idejű szerződéssel dolgozott hazánkban a foglalkoztatottak 7.8 százaléka, a városban ez az arány 10.3 %.

Magyarországon a részmunkaidős foglalkoztatottak közel 2/3-a nő, ez a városban sincs másképp, hiszen a nők aránya ebben a kategóriában 62.5 %, a férfiaké 37.5.

Az atipikus foglalkoztatási formák esetében a kvalifikáció, a magas iskolai végzettség egyfajta védettséget nyújt, hiszen miközben a felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében a részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya a városban mindössze 3 %, addig az alapfokú végzettséggel rendelkezők esetében már 10 %. Hasonló eltérés figyelhető meg a határozott idejű szerződéssel foglalkoztatottak körében is. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők esetében ez az arány 8.6 %, az alapfokú végzettséggel rendelkezők körében pedig 13.3.

A nyíregyházi foglalkoztatottak döntő többsége (74 %) kisméretű szervezeteknél, illetve vállalkozásoknál dolgozik, tipikusan a mikro-, illetve kis-és közepes méretű vállalkozások területén, csak 12 % azok aránya, akik 500 fő feletti létszámot foglalkoztató cégnél, szervezetnél dolgoznak. Az egyes ágazatok esetében némi eltérés mutatkozik az országos adatokhoz képest, ami elsődlegesen a korábbi évtizedek ipartelepítési politikájával magyarázható, azaz elsődlegesen „örökölt”, történelmi okokra vezethető vissza.²

4. ábra: A foglalkoztatottak megoszlása az egyes ágazatokban, 2008 (%)

Amennyiben a foglalkoztatási rátát területi (városkörzetekre vonatkozó) bontásban vizsgáljuk, szignifikáns eltéréseket nem találunk. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy a legalacsonyabb ráta (27.3 %) a Huszártelepén, míg a legmagasabb (60.7 %) Borbányán tapasztalható.

Természetesen szignifikáns eltérés mérhető, ha a foglalkoztatási rátát a jövedelmi decilisek függvényében vizsgáljuk, hiszen a jövedelmi egyenlőtlenségek egyik legerőteljesebb alakítója éppen a munkajövedelmek megléte, vagy hiánya. A legalacsonyabb jövedelmi decilis esetében a foglalkoztatási arány mindössze 34.8 %. A legmagasabb jövedelmű decilis esetében ez az arány már 71 %. A jövedelmi differenciákra jellemző adat a foglalkoztatottak és nem foglalkoztatottak egy főre jutó átlagjövedelmei közötti különbség is.

1. táblázat: Az egy főre jutó átlagjövedelmek különbségei (forint)

	Átlagjövedelem	N	Standardizált szórás
Foglalkoztatott	75.812	731	65.836
Nem foglalkoztatott	62.280	642	44.465
Összesen	69.482	1373	57.229

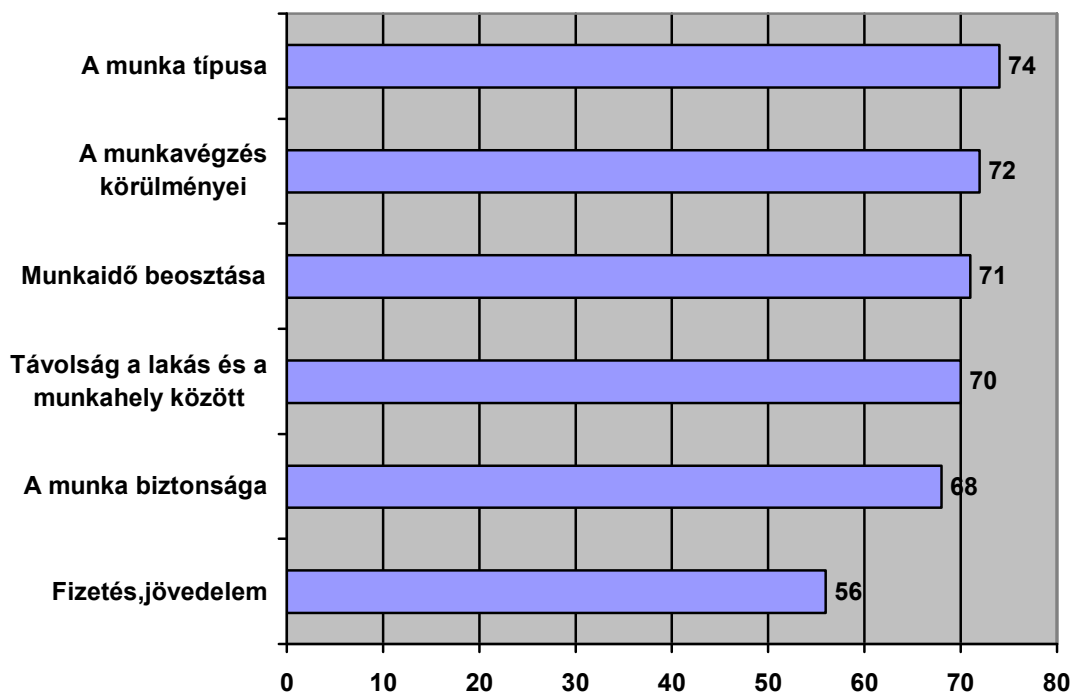
(F=19.369; P<0.001)

² Az országos adatok forrása: Áttekintés a magyar munkaerőpiac fő jellemzőiről és aktuális folyamatairól. Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium Stratégiai Főosztály, 2009.

Az adatokból jól látható, hogy a foglalkoztatottak egy főre jutó havi nettó átlagjövedelme közel 14000 forinttal haladja meg a nem foglalkoztatottak körében mért átlagjövedelmet, amely nyilvánvalóan kizárólag szociális transferekből áll. Az utóbbi csoport esetében a jövedelmek szóródása is jóval alacsonyabb.

A foglalkoztatottak körében azt is vizsgáltuk, mennyire elégedettek a nyíregyháziak jelenlegi munkakörülményeikkel.

5. ábra: A munkakörülményekkel való elégedettség mutatói (100 fokú skála átlagértékei)

(Magyarázat: 100 fokú skálán az 50 pont feletti érték pozitív megítélést, véleményt fejez ki)

Összességében elmondható, hogy a nyíregyháziak elégedettek jelenlegi munkakörülményeikkel, elsődlegesen a végzett munka típusával, illetve a munkavégzéshez biztosított körülményekkel. Legkevésbé a fizetéssel, illetve jövedelemmel elégedettek.

A viszonylag magas pontszámok miatt csak néhány esetben mérhetőek szignifikáns eltérések. A nők általában elégedettebbek a munkavégzés biztonságával és körülményeivel mint a férfiak, ami abból adódhat, hogy a férfiak körében magasabb azok aránya, akik valamilyen veszélyesnek minősíthető munkaterületen dolgoznak.

Lineáris összefüggés látható a fizetéssel való elégedettség és az iskolai végzettség között (8 általános alatt: 25 pont – egyetemi végzettség: 64 pont), valamint a munka típusával kapcsolatosan is (53 pont, illetve 79 pont). A magasabban kvalifikáltak kedvezőbb, végzettségükhöz és érdeklődésükhöz közel álló munkát végeznek, illetve jövedelmük is magasabb.

A fizetéssel, jövedelemmel általában azok az egyéni vállalkozók a legelégedettebbek, akik egyedül dolgoznak (61 pont), és azok a munkavállalók a legelégedetlenebbek, akik nagyobb szervezeteknél, cégeknél dolgoznak (52 pont).

A munkavégzés körülményeivel való elégedettséghez járulhat hozzá az is, ha a foglalkoztatottak béren kívüli juttatásban is részesülnek. Nyíregyházán a dolgozók 33 százaléka részesül ilyen juttatásban, döntően azok, akik a tipikusnak nevezhető munkaformában foglalkoztatottak. Körükben 84 % részesül valamilyen béren kívüli juttatásban. Jóval kisebb arányban kapnak ilyen juttatást azok, akik részmunkaidőben foglalkoztatottak (4.5 %), illetve azok, akik meghatározott időtartamra szóló szerződéssel kerültek alkalmazásra (9.1 %).

A béren kívüli juttatások esetében jelentős arányt képviselnek a cafeteria rendszerben alkalmazott juttatások (üdülési csekk, étkezési utalvány), de megjelennek az egyéb juttatások is (pl. munkába járás támogatása, prémium, ruhapénz, egészségpénztári hozzájárulás, stb.).

Pusztán érdekességképpen jegyezzük meg, hogy volt néhány válaszadó, aki a GYES-t, a GYED-et, illetve a családi pótlékot is ebbe a kategóriába sorolta, azaz úgy vélte, hogy ezek a juttatások a munkahelyétől érkeznek.

A juttatások igen sokszínűek, ugyanakkor arányuk valószínűleg elmarad az országos jellemzőktől, ami elsődlegesen azzal magyarázható, hogy a nyíregyháziak jelentős része dolgozik igen kisméretű szervezeteknél.³

A nyíregyházi foglalkoztatottak 10 százaléka végez fő munkahelye mellett valamilyen egyéb jövedelemszerző tevékenységet. Ők egy héten átlagosan 17 órát töltenek ilyen jellegű munkavégzéssel. Bár statisztikai szempontból nem szignifikáns az eltérés, mégis érdemes kiemelni, hogy a férfiak körében magasabb a további jövedelmet is biztosító egyéb tevékenységek végzésének aránya, mint a nők körében.

Ez a fajta tevékenység egyfajta „értelmiségi sportnak” is tekinthető, ahogyan arra az alábbi adatsor is rávilágít:

2. táblázat: Az egyéb, jövedelemszerző tevékenységek aránya az egyes iskolai végzettségek függvényében (%)

8 általános alatt	8 általános	Szakmunkásképző	Szakközépiskola	Gimnázium	Főiskola	Egyetem
0.0	2.0	18.8	21.8	11.9	29.7	14.9

(Chi-square=18.894; DF=8; P<0.05)

Különösen alacsony az egyéb jövedelemszerző tevékenység (és természetesen lehetőség) aránya az alapfokú végzettséggel rendelkezők körében, akik kvalifikátlanságuk miatt erről a „másodlagos piacról” is kiszorulnak.

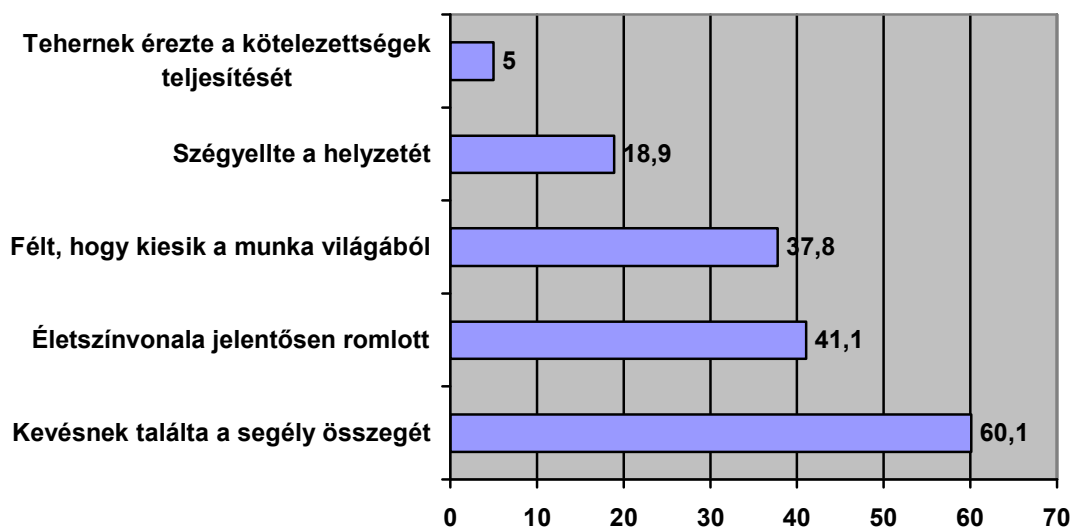
A nyíregyháziak egy jelentős része, 27 százaléka volt már munkanélküli az elmúlt évtizedekben. Közülük 35 % volt azoknak az aránya, akik a munkanélküliség ideje alatt igénybe vette a rendszeres szociális segítyt.

A segély igénylésének „elmulasztása” számos okra vezethető vissza. Jelentős azoknak az aránya, akik gyorsan találtak újabb munkalehetőséget (40.5 %), így nem is akarták azt igénybe venni. 22.9 % szeretne volna a segítyt igényelni, de valamilyen oknál fogva nem felelt meg az előírt kritériumoknak. Viszonylag alacsony azoknak a létszáma, illetve aránya, akik azért nem igényelték a rendszeres szociális segítyt, mert szégyellték (7.2 %), vagy kevésnek találták a kapható összeget (3.5 %), esetleg nem kívántak eleget tenni az előírt kötelezettségeknek (1.7 %). Relatív magasnak tekinthető azoknak az aránya azonban, akik annak idején nem tudtak arról, hogy ez a lehetőség létezik (12.5 %).

³ Egyes, friss hazai kutatások 50-55 százalékos elterjedtségről írnak, de a felmérések nem lakossági – munkavállalói megkérdezések voltak, hanem vállalati vezetők körében végzett vizsgálatok.

A rendszeres szociális segélyt igénybe vevők körében a válaszadók 96 százaléka vélekedett úgy, hogy a segély összege nem elegendő a megélhetés biztosítására. 93 százalékuk a segély folyósítása alatt is aktívan keresett munkát, amelynek legfontosabb indokai a következők voltak.

6. ábra: A segélyezési időszak alatti aktív munkakeresés legfontosabb indokai (az említések százalékában)

Egyértelmű eredmény, hogy az aktív munkakeresők jelentős része találta a rendszeres szociális segélyt elegendőnek ahhoz, hogy (korábbi) megélhetését biztosítani tudja, illetve életszínvonal romlásként élte meg a munkanélküliség időszakát, másrészt nem is akart kiesni hosszabb időre a munka világából.

A gazdasági aktivitás elemzésénél külön figyelmet kell fordítani arra a csoportra, amelynek tagjai ugyan az aktív korosztályhoz sorolhatók (jelen esetben 18-64 éves), de nem tartoznak valamilyen oknál fogva a foglalkoztatottak körébe. Arányuk a városban 36 %.

Döntő többségük nyugdíjas (38.2 %), akik valamilyen karkedvezményes nyugdíj lehetőségét használták ki az utóbbi években, illetve rokkant nyugdíjas (22.6 %). Kisebb arányt képviselnek ebben a csoportban azok a nők, akik jelenleg GYES-t, vagy GYED-et igényeltek (arányuk 11.2 %), illetve a munkanélküliek (11.2 %). A félreértések elkerülése végett feltétlenül ki kell emelni, hogy az említett arányok az aktív korú és jelenleg nem foglalkoztatott csoport belső megoszlásának arányai.